

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
“12” sentyabr 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050701 –“Aqronomluq”

Fakültə: Aqrar və mühəndislik

Kafedra:”Aqrar elmlər”

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: “Torpaqşünaslıq ”

Fənn proqramı: (ARTN Elmi-Metodiki Şurasının Biologiya bölməsi 2 oktyabr 2021-ci il 2saylı protokolu ilə təsdiq edilmişdir.)

Kodu: İPF-B12

Tədris ili: II (2025-2026)

Semestr: III

Tədris yükü: Cəmi:90 saat. Auditoriyadan kənar 60 saat. Auditoriya saati 30 saat -15 saat müh., 15 saat lab.)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 3

Auditoriya N: 301

Saat:

1. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: Balayar Şahbazov, a.e.ü.f.d., dosent

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Fizuli küç.,170-a, 1 saylı tədris korpusu

Məsləhət günləri və saati: V gün 14⁰⁰

E-mail ünvanı: balayar.shahbazov58@mail.ru

Kafedranın ünvanı:Lənkəran ş., Füzuli küç.,170-a, 1 saylı tədris korpusu

III.Tövsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaitivə metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. M.Cəfərov, R.Quliyev “Torpaq fondu və ondan səmərəli istifadə” Bakı 1996 (LDU-nun kitabxanasında var)
2. M.Cəfərov, Ə.Pənəhi, O.Hacıyev “Torpaqşünaslıq” I-II-III hissə. Gəncə,1975- 1978 (LDU-nun kitabxanasında var)
3. A.Əliyev, A.Hüseynov “Torpaq coğrafiyası torpaqşünaslığın əsasları ilə” Bakı 2001 (LDU-nun kitabxanasında var)
4. B. X.Şahbazov “Torpaq coğrafiyası, torpaqşünaslığın əsasları ilə” (fənn proqramı)Bakı-2006
5. H.Q. Aslanov “Torpaqların meliorasiyası” Bakı, Elm,2004. 354s.

Əlavə ədəbiyyat

6. Q.Ş.Məmmədov “Azərbaycan torpaqlarının ekoloji qiymətləndirilməsi” Bakı, Elm,1998. 354s.Bakı 2006 (LDU-nun kitabxanasında var)
7. B. X.Şahbazov " Təbiətin mühafizəsi". Bakı,2011. 154 s
8. Q. Ş.Məmmədov “Torpaqların bonitrovkası” Bakı 2007 (LDU-nun kitabxanasında var)

IV. Prerekvizitlər: :Fənnin tədrisi üçün öncədən Ümumi torpaqşünaslıq fənninin tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur

VI.Fənnin təsviri və məqsədi: Torpaq həyat üçün vacib amildir. Torpaq Yer səthində litosferin mineral və biosferin üzvi maddələrinin müəyyən inkişaf və təkamülü nəticəsində birləşməsindən əmələ gəlmiş, özünəməxsus xassə və xüsusiyyətlərə malik olan təbii törəmədir.

Fənnin öyrənilməsində məqsəd- torpaq, onun quruluşu, tərkibi, xassələri, əmələgəlmə qanunauyğunluqları, inkişafı, mühafizəsi və səmərəli istifadəsi, torpaq meliorasiyası elminin formalaşmasında rol olan fənləri, digər elmlərlə əlaqəsini və meliorativ məsələlərin həllində onun tətbiqi haqqında məlumat toplamaqdır.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmaz, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviuma görə. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Hər sual 10 bala qədər qiymətləndirilə bilər.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10bal- tələbə keçilmiş material dərindən başadüşür, cavabı dəqiq və hərtərəfli.

-9bal- tələbə keçilmiş material tam başadüşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açabilir.

-8bal- tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlar ayol verir;

-7bal- tələbə keçilmiş material başadüşür, lakin nəzəricə hətdən bəzi məsələləri əsaslandırabilir

-6bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.

-5bal- tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi əhvlər ayol verir;

3bal- tələbənin mövzudan xəbərivar, lakin fikrini əsaslandırabilir;

1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal- sual cavabı yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı

17-dən

az olmamalıdır.

Əkstəqdir tələbənin imtahangöstəriciləri

semester

ərzində tədris fəaliyyətinə təcəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahana qədərki ballar əsasında)

91-100 bal	əla	A
81-90 bal	çox yaxşı	B
71-80 bal	yaxşı	C
61-70 bal	kafi	D
51-60 bal	qənaətbəxş	E
51-baldan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Lənkəran Dövlət Universitetinin əsasnaməsində nəzərdə tutulan universitetin daxili intizam qaydalarına əməl etməyən tələbələr haqqında müvafiq tədbirlər görülür.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 15 saat + laboratoriya 15 saat. Cəmi: 30 saat.

№	Keçirilən mühazirə mövzularının məzmunu	Müh	Tarix
1	2	3	4
1.	Torpaqşünaslıq fənni, predmeti, vəzifələri (giriş). Plan 1. Fənnin predmeti, qarşısında duran vəzifələr 2. Fənnin başqa elmlərlə əlaqəsi. Mənbə: [1,3,7.]	2	

2.	Torpaq əmələgəlmə prosesinin ümumi sxemi, torpaqda üzvi hissənin əmələgəlməsi, mənşəyi və tərkibi Plan 1. Dağ süxurları və mineralların aşınması. 2. Torpaq əmələgəlmə süxurlar. 3. Torpaq əmələgətirən amillər. 4. Torpaq humusu haqda anlayış. 5. Humusun tərkibinə daxil olan birləşmələr. 6. 4. Torpaqda humat və krenatların əmələ gəlməsi 7. 5. Torpaq münbitliyində humusun əhəmiyyəti Mənbə: [1,3,5, 7.]	2	
3.	Torpağın mexaniki, mineroloji, kimyəvi tərkibi və radioaktivliyi Plan 1. Torpağın mexaniki və mineroloji tərkibi. 2. Torpağın kimyəvi tərkibi ilə süxurun kimyəvi tərkibi arasındakı fərq. 3. Torpağın maye, bərk və qaz fazası. 4. Torpağın kimyəvi tərkibi 5. Torpağın radioaktivliyi Mənbə: [1,4,7.]	2	
4.	II kollektiviumun mövzuları Torpağın udma qabiliyyəti, turşuluq və qələvilik xassəsi Plan 1. .Torpağın mexaniki və fiziki udma tutumu 2. Torpağın kimyəvi udma tutumu 3. .Torpağın fiziki-kimyəvi (mübadiləvi) və bioloji udma tutumu 4. Torpaq turşululuğu və qələvililiyi Mənbə: [1,3,6,7.]	2	
5.	Torpağın fiziki və fiziki- mexaniki xassələri Plan: 1.Torpağın xüsusi çəkisi 2.Torpağın həcm çəkisi 3. Torpaq məsaməliyi 4. Torpağın fiziki- mexaniki xassələri Mənbə: [2,3,5,7]	2	
6.	Torpaqların təsnifatı və torpaq – coğrafi rayonlaşdırılmasının prinsipləri Plan: 1. Torpaqşünaslıqda təsnifat problemi və onun əhəmiyyəti. 2. Torpaq təsnifatının prinsipləri 3. Torpaq nomenklaturası və diaqnostikası. 4. Torpaq təsnifatının yaradılmasında Qərbi Avropa və Amerika istiqamətləri 5. Torpaq örtüyünün rayonlaşdırılmasında taksonomik vahidlər 6. Azərbaycanda torpaq təsnifatı Mənbə: [1,3,6,7.]	2	
7.	Azərbaycan torpaqlarının eroziyası və onunla mübarizə Plan: 1. Eroziyanın növləri 2. Su eroziyasının vurduğu ziyan və onun yayılması 3. Eroziyanın inkişafını müəyyən edən şərait 4. Deflyasiya 5. Eroziyaya qarşı mübarizə tədbirləri 6. Torpaqların mühafizəsi üçün kompleks mübarizə tədbirləri Mənbə: [2,5,7]	2	

8.	Azərbaycan Respublikasının dövlət torpaq kadastri Plan: 1. Dövlət torpaq kadastrının mahiyyəti 2. Torpaq sahələri üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı 3. Torpaqların kəmiyyət və keyfiyyət uçuğu 4. Torpaqların bonitirovkası 5. Torpaqların iqtisadi qiymətləndirilməsi 6. Respublika ərazisinin təbii-kənd təsərrüfatı və torpaq-kadastr rayonlaşdırılması Mənbə: [1,3,6,7.]	1	
	Cəmi:	15 s.	

Laboratoriya məşğələləri

s\s	Məşğələlərin mövzuları	Saat	Tarix
1	Mövzu. Çöl şəraitində torpaq nümunələrinin götürülməsi və analizə hazırlanması.	2	
2.	Mövzu. Torpağın hiqroskopik nəmliyin və qranulometrik tərkibinin təyini.	2	
3	Mövzu. Torpaq reaksiyasının (PH) təyini.	2	
4	Mövzu. Torpağın həcm və xüsusi kütləsinin təyini.	2	
5.	Mövzu. Torpaqda ümumi məsaməliyin təyini.	2	
6.	Mövzu. Torpaqda tarla nəmliyinin təyini.	2	
7.	Mövzu. Torpağın aqreqat tərkibinin təyini (N.İ.Savvinova görə).	2	
8.	Mövzu. Strukturlu və struktursuz torpaqların susızdırma və suqaldırma qabiliyyəti	1	
	Cəmi:	15 s.	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Torpaqşünaslıq fənnini öyrənməklə tələbələr dağ süxurları və mineralların aşınması, torpaq əmələgətirən amillər, torpaq əmələgəlmə prosesinin ümumi sxemi, torpağın mexaniki, mineroloji və kimyəvi tərkibi, torpaq radioaktivliyi, torpağın fiziki xasələri, torpağın su, hava və istilik rejimi, torpaq məhlulu, torpaqların deqradasiyası və mühafizəsi və s. haqqında məlumatlı olacaqlar

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri.

FTN.1.Torpağın hiqroskopik nəmliyin və qranulometrik tərkibinin təyini.Torpaq reaksiyasının (PH) təyini. Torpaqda tarla nəmliyinin təyini. Strukturlu və struktursuz torpaqların susızdırma və suqaldırma qabiliyyəti

FTN.2.Torpaqlarının eroziyası və onunla mübarizə. Respublikanın dövlət torpaq kadastri

XIII.Tələbənin fənn haqqında fikirləri:

XIV. Kollektivium sualları

I kollekvumun sualları

1. Torpaqşünaslıq fənninin predmeti, vəzifələri və digər elmlərlə əlaqəsi
2. Torpağın udma qabiliyyəti
3. Torpaq əmələgətirən amillər
4. Torpaqda rütubətin növləri
5. Torpaqda üzvi hissənin əmələgəlməsi, mənşəyi və tərkibi
6. Torpaq əmələgətirən süxurlar
7. Torpağın mexaniki, mineroloji və kimyəvi tərkibi
8. Torpağın əsas fiziki xassələri (məsaməliyi, həcm və xüsusi çəkisi)
9. Torpağın fiziki- mexaniki xassələri
10. Torpağın turşuluq və qələvilik xassəsi

II kollekviumun sualları

1. Dağ süxurları və mineralların aşınması
2. Torpaq əmələgəlmə prosesinin ümumi mexanizmi
3. Torpaq münbitliyi və onun mühafizəsi
4. Torpaq eroziyası və ona qarşı mübarizə tədbirləri
5. Torpağın su, istilik və hava rejimi
6. Sarı dağ-meşə və podzollu sarı torpaqlar
7. Qonur-dağ-meşə torpaqları
8. Çəmən -bataqlıq torpaqlar
9. Şoran torpaqlar və qumluqlar
10. Qara və boz-qonur torpaqlar

XV.Torpaqşünaslıq fənnindən imtahan sualları

--I blok --

1. Torpaqşünaslıq fənninin predmeti, vəzifələri və digər elmlərlə əlaqəsi
2. Torpağın udma qabiliyyəti
3. Humusun tərkibi, humus haqqında nəzəriyyələr
4. Bioloji amillərin və anropogen faktorların torpaq əmələgəlmə prosesində rolu
5. Torpaq əmələgəlmə prosesində iqlimin və süxurların rolu
6. Torpaqda rütubətin növləri
7. Torpaq radioaktivliyi
8. Torpaqda qaz və buxarların udulması
9. Torpaqda üzvi hissənin əmələgəlməsi, mənşəyi və tərkibi
10. Torpaq kolloidləri, onların təkibi və xassələri

--II blok --

1. Torpaq əmələgətirən süxurlar
2. Torpağın mexaniki və kimyəvi tərkibi
3. Torpağın mineroloji tərkibi
4. Torpağın həcm və xüsusi çəkisi
5. Torpaq məhlulu və onu ayırma metodları
6. Torpaq münbitliyinin mühafizəsi
7. Torpağın məsaməliyi
8. Torpağın fiziki- mexaniki xassələri
9. Torpağın turşuluq və qələvilik xassəsi
10. Torpağın kimyəvi xassələri

--III blok --

1. Torpağın fiziki xassələri
2. Dağ süxurları və mineralların aşınması
3. Torpağın morfoloji əlamətləri və buferliyi
4. Torpağın mexaniki və fiziki udma qabiliyyəti
5. Torpağın bioloji və kimyəvi udma qabiliyyəti
6. Torpaq əmələgəlmə prosesinin ümumi mexanizmi
7. Torpağın yaşı
8. Torpaq məhlulunun tərkibi və qatılığı
9. Torpaq əmələgətirən amillər.
10. Torpaq münbitliyi və onun mühafizəsi

--IV blok --

1. Torpaq havası ilə atmosfer havasının fərqi
2. Torpaq əmələgətirən amillər
3. Torpaqda üzvi maddələrin formaları
4. Torpaq əmələgəlməsində və torpağın münbitliyində humusun əhəmiyyəti
5. Torpağın su, istilik və hava rejimi
6. Torpaq təsnifatının prinsipləri və torpaqşünaslıqda təsnifat problemi və onun əhəmiyyəti.
7. Torpaq nomenklaturası və diaqnostikası.
8. Dağ-çəmən və dağ-meşə-çəmən torpaqları
9. Sarı dağ-meşə və podzollu sarı torpaqlar
10. Qonur-dağ-meşə torpaqları

--V blok --

1. Dağ qara və qəhvəyi dağ-meşə torpaqları
2. Çəmən -qəhvəyi (şabalıdı) və çəmən boz-qəhvəyi (şabalıdı) torpaqlar
3. Çəmən -bataqlıq torpaqlar
4. Şoran torpaqlar və qumluqlar
5. Bataqlıq torpaqlar
6. Qara torpaqlar
7. Boz-qonur torpaqlar
8. Subasar və qumlu torpaqlar
9. Qırmızı və sarı torpaqlar
10. Torpaq eroziyası və ona qarşı mübarizə tədbirləri

“Torpaqşünaslıq” fənninin sillabusu 050701 “Aqronomluq” ixtisasının (proqramları üzə) tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.

Fənn sillabusu “Aqrar elmlər” kafedrasının 12.09.25 tarixli (protokol № 01) iclasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir.

Müəllim:

dos. B. X. Şahbazov

Kafedra müdiri:

dos. İ.C. Kərimov